

Openingstekst: (Babylonische Talmoed, traktaat Soekka 51b):

Onze rabbijnen leren: hij die Jeruzalem niet op haar allermooist heeft gezien, die heeft nog nooit van zijn leven een aantrekkelijke stad bekeken. Hij die de tempel niet op zijn allermooist heeft gezien, die heeft nog nooit een prachtig bouwwerk bekeken.

Lezing

Twee strofen uit het Achttiengebed (joods)

Blaas de grote bazuin voor onze vrijheid en steek op het teken voor de inzameling van onze ballingen, en zamel ons tezamen in uit de vier hoeken der aarde. Gezegend gij, Heer, die inzamelt de verstrooiden van zijn volk Israël. En keer in erbarmen terug naar Jeruzalem, uw stad, en woon in haar, zoals ge gesproken hebt: bouw haar, binnenkort in onze dagen, tot een bouwwerk voor altijd, en bereid in haar snel de zetel van David. Gezegend gij, Heer, die Jeruzalem bouwt.

Openbaring 21: 10-14 (christelijk)

Ik raakte in vervoering, en hij nam mij mee naar een heel hoge berg en liet me de heilige stad Jeruzalem zien die uit de hemel neerdaalde, bij God vandaan. De stad schitterde door Gods luister, met een schittering als van een edelsteen, als een kristalheldere jaspis. Ze had een grote, hoge muur met twaalf poorten en bij elke poort stond een engel. Op de poorten waren namen geschreven: de namen van de twaalf stammen van Israëls zonen. Vanuit het oosten gezien waren er drie poorten, vanuit het noorden drie, vanuit het zuiden drie en vanuit het westen drie. De stadsmuur had twaalf grondstenen, met daarop de namen van de twaalf apostelen van het lam.

Uit 'Jerusalem in muslim Traditions of the end of the Days' (islam)

Allah verheven zij Hij, zal de vier winden zenden uit de zee in de richting van Jeruzalem. En zij zullen elke steen en bouwwerk bloot leggen en zij zullen haar reinigen van alle schade die de mens heeft toegebracht. En daarna zal hij op haar zeven muren bouwen: een muur van licht waarop de heilige engelen zullen zijn, en een muur van wolken, en een muur van topaz-steen, en een muur van safier en een muur van parels en een muur van zilver en een muur van goud. En zij, Jeruzalem, zal zijn als een kandelaar, en de religie zal dan een religie van waarheid zijn, en Jesjoe, de zoon van Mirjam en degenen die in hem geloven van uit dit volk (d.w.z. de moslims) zij zijn het die het ware geloof tot uiting brengen!

Allah zegt tot Jeruzalem: niet zullen de dagen en nachten voorbijgaan tot ik een koepel op jou zal doen neerdalen, die ik met mijn eigen handen zal bouwen. En de engelen zullen haar dragen. En zij zal over jou lichten in de hemel als het licht van de zon en niet zo maar zal een mens jou kunnen binnendringen ... en ik zal over jou een muur stellen en een haag van wolken en vijf muren van agaath, van safier en van parels en van goud en van zilver. Tot jou zal men verzameld worden en bij jou begint de opstanding der doden.

Overweging

Jeruzalem is voor joden de stad in het heilige land Israël, de stad van koning David, waar koning Salomo de tempel bouwde.

Voor christenen is Jeruzalem de plaats waar Jezus rondliep, waar hij stierf en opstond.

Voor moslims de plaats waar Mohammed zijn hemelreis begon.

Midden in de stad ligt de berg Moria, naar men zegt is dat de plaats Behtel, waar Jakob droomde over een ladder. Het is de berg waar het verhaal zich afspeelt van het offer van Abraham, of Ibrahim. Volgens het joodse verhaal stelde God Abraham op de proef, hij zei: neem je zoon, de enige die je liefhebt, Izaäk, en ga naar de berg Moria... om hem aan mij te offeren. Neem je zoon, de enige die je liefhebt...Hij had namelijk nog een zoon, Ismaël, de oudste. Maar hij moet met zijn geliefde Izaäk naar de berg. Hij gehoorzaamt, en dat is voldoende, op de berg grijpt een engel in, Izaäk wordt gespaard.

In sommige christelijke kringen wordt dit verhaal gelezen als een verwijzing naar het belangrijkste offer in het christendom, de kruisdood van Jezus.

Moslims kennen het verhaal ook: in de koran staat dat Ibrahim droomt dat hij zijn dierbaarste bezit aan God moet offeren, en dat is zijn oudste zoon, Ismaël. Ibrahim gehoorzaamt, en een engel grijpt in, Ismaël wordt gespaard.

Op deze zelfde berg bouwde koning Salomo de joodse tempel, waar dagelijks offers werden gebracht en feesten werden gevierd. Daar middenin was het Heilige der Heilige, waar God als het ware aanwezig was, de plek waar hij wonen kon, een plaats om te rusten voor hem. Daar mocht niemand komen, alleen de hogepriester eens per jaar op grote verzoendag. "Een lege plek van waaruit God spreekt", zoals Marcel Barnard het hier onlangs zei. Die tempel is er niet meer, maar joden bidden dagelijks tot God: keer terug naar Jeruzalem en woon in haar.

Voor christenen is diezelfde tempel ook belangrijk, hier kwam de 12-jarige Jezus om Pesach te vieren en te leren van rabbijnen. Als volwassene wierp hij op het plein de tafels omver, vanwege de handel eromheen.

Voor moslims is dit het plein waar Mohammed zijn reis naar de hemel begon, waar hij hoorde dat moslims vijf keer per dag moeten bidden, niet vaker. Nu staan er op dat plein de Al Aksa moskee en de gouden koepel van de rots.

Jeruzalem speelt een centrale rol in drie religies, zoals ook blijkt uit de visioenen die we net lazen uit christelijke en islamitische tradities. Daarom komen joden, christenen en moslims naar Jeruzalem om er te bidden, te mediteren of om zich op een andere manier te verbinden met de verhalen die zich daar afspelen. Die plaatsen bezoeken en aanraken, zoals het graf van Jezus, het kistje met een baardhaar van Mohammed of de westmuur van het tempelplein, ook wel Klaagmuur genoemd. Zo komen ze allemaal bij dat tempelplein - hoe mooi zou het zijn als het een multireligieus plein werd, met ruimte voor joodse, christelijke en islamitische verhalen. Een plein waar mensen kunnen luisteren naar verhalen en rituelen kunnen delen.

Een vredig visioen.

Maar zo vredig is het daar niet, gelovigen lopen elkaar enorm in de weg, het botst nogal eens, soms wordt geweld gebruikt. Want het monotheïsme brengt een zekere onverdraagzaamheid met zich mee. Er is maar één God, en die is er weliswaar voor iedereen, maar dan wel op onze manier. Het eigen gelijk wordt geclaimd met een fanatisme dat geen ruimte laat voor andere versies van hetzelfde verhaal en zeker niet voor andere verhalen over diezelfde plaats. Daarom is het zo onrustig in Jeruzalem.

Ook christenen onderling ruziën over heilige plaatsen, zoals rond het graf van Jezus. Midden in de oude stad staat de grafkerk, of opstandingskerk. What's in a name... De kerk wordt door zes verschillende orthodoxe en katholieke kerkgenootschappen gedeeld, die ieder een stukje van het lijdensverhaal opeisen: de één beheert Golgotha, de ander de steen waar Jezus' lichaam gezalfd zou zijn, en er zijn twee plekken waar het graf geweest zou zijn. Er is een protocol waarin precies geregeld is welk kerkgenootschap waar en wanneer diensten en processies mag houden. Dat luistert heel nauw. Een moslimfamilie beheert de sleutel van het enorme gebouw, om de lieve vrede tussen al die christenen te bewaren.

Buiten de stadsmuren is nog een graf van Jezus, in de graftuin, waar met name protestanten zich beter kunnen voorstellen dat het daar allemaal gebeurd is.

Vaak ben ik in Israël geweest, en graag bezocht ik heilige plaatsen, om iets te ervaren van wat daar gebeurt, al kan ik moeilijk onder woorden brengen wat me er precies in aantrekt. Het vervult me met respect en eerbied, ik word er stil van. Tegelijkertijd voelt het ongemakkelijk, omdat niet iedereen welkom is en de sfeer eromheen grimmig kan zijn.

Rondom het tempelplein zijn scanpoortjes waar je doorheen moet, waar je bagage wordt gecontroleerd, met gewapende militairen ernaast. Bij het graf van Rachel in Bethlehem en dat van de aartsvaders in Hebron lijkt het zelfs een militaire vesting, met hoge omheiningen, veel prikkeldraad, scanpoortjes en onbemande camera's, dat voelt niet prettig.

Big brother is watching you... Heilige plaatsen zijn geen veilige plaatsen.

Dus: er klopt iets niet met de teksten die we vandaag hoorden:

Stad van mijn hart, in uw midden kan een mens gelukkig zijn.

De stad schitterde door Gods luister.

Tot jou zal men verzameld worden.

Het zijn visioenen die het verlangen uitdrukken dat Jeruzalem daadwerkelijk een stad van vrede wordt. Een heilige stad zoals God het bedoeld heeft, misschien met zo'n multireligieus plein, als plaats van ontmoeting, om verhalen en ervaringen te delen.

Er zijn groepen in Israël en Palestina die interreligieuze ontmoetingen organiseren. Zij stellen: religie is deel van ons conflict, maar kan het ook bijdragen aan de oplossing ervan? Kan de onverdraagzaamheid in het monotheïsme omgevormd worden tot begrip voor en nieuwsgierigheid naar elkaars tradities? Dat is ook een vraag aan ons: in hoeverre zijn wij geïnteresseerd in elkaars religie en willen we ruimte geven aan mensen die anders zijn dan wij? Is dat niet ten diepste de opdracht die de Eeuwige aan ons geeft: dat wij toch niet erkennen het recht van vuur en zwaard, maar met elkaar in gesprek gaan.

In Jeruzalem is er een groep van joodse, christelijke en islamitische vrouwen die elkaar verhalen vertellen, spreken over de positie van de vrouw in hun eigen traditie, parallellen ontdekken, dat geeft een gevoel van zusterschap. Ik heb deze vrouwen ontmoet, dat deed me wat. Het zijn mensen die niet vergeten waartoe wij zijn gemaakt. Dappere vrouwen die geloven dat er nog kans op redding is, voor henzelf en voor hun kinderen. Voor de stad Jeruzalem.

Die hoop klinkt in liederen en teksten die hier vandaag klinken: alle voorspoed wens ik jou, lieve woning van mijn vrienden, stad van God, ik wens je vrede, voor altijd.

Amen

Slottekst een Arabisch lied van zangeres Fairuz:

Om jou, stad van de vrede, bid ik

Om jou, juweel van alle woonplaatsen, bloem van alle steden

Jeruzalem, Jeruzalem, Jeruzalem

Om jou, stad van de vrede, bid ik

Naar jou reizen onze ogen af iedere dag, iedere dag naar jou

Om rond te dolen in de gangen van je synagogen

Om je oude kerken te omhelzen

en om het verdriet van je moskeeën weg te wassen

O nacht van al asra, o pad van degenen die naar de hemel vertrokken

Onze ogen zijn elke dag naar u gericht en ik bid ...

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeden.nl
info@ekklesialeden.nl